

vseh dežel

Proletarci

združite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 4 (No. 4).

Chicago, April, 1907

Leto II. (Vol. II.)

SODRUGI! DELAVCI!

Dolžnost vaša je, da učvrstite svojo organizacijo: "Jugosl. soc. zvezo v Ameriki."

Od agitatoričnega ozir. organizatoričnega dela je odvisna kakovost nje moči.

Čim bolj bo organizacija utrjena, tim ložje se bo bojevala proti delavskemu sovražniku, ki se jih najde v vsih mogočih barvah in bojah.

Na delo torej!

Od blizu in daleč..

— V Rumuniji vre. Rumunski kmet poje pesen revolucije. Kmet, ki je delal za druge, za svoje narodnjake v fraktu in cilindru, se je naveličal moderne tlake.

Rumunski kmet se je vzdignil proti svojim izsesavcem. In posledica???

Sinovi rumunskih kmetov, oblečeni v pisane vojaške cape, pobijajo svoje očete in matere iz ljubezni do svojih starišev. Fej!!!

Taki so sadovi moderne kulture! Kulture?? Ne! To je barbarstvo!

— Obravna Moyer, Haywood, Pettibone so izopet postavili za drug termin. Zakaj?

Kapitalističnih lopovov je že strah, da bi njih lumparije prišle na dan.

Delavci bodo pa v prihodnje preskrbeli, da bo te igre konec! Pač zadnji čas!!

— Naš slavni predsednik Tedi I. je oznamil vsemu svetu, da se bo pri gradnji panamskega kanala uveljavil princip "odprte delavnice".

Ta njegova objava pa dokazuje jasno kot beli dan, kakšen prijatelj delavcev je predsednik Zdr. drž.?

— "Glas Svobode" z dne 29. marca 1907 je prinesel imenitno sliko.

Na sliki gledamo farski trust in Sakserja, ki udrihata po medlem delavcu, ki nese križ z napisi: "Delavska mizerija. Cerkvanta kolekta \$5.00. Za deseturno delo St.

Res fina slika! Pozabili so napisati kolekto M. V. Kondata.

— "Glas Svobode" priporoča:

"Naročajte socialistične časnike!" Kateri pa? Angleške, katerih lastniki so delničarji, ne pa stranika.

Zakaj?

Lastnik "Glas Svobode" je kupil tudi nekaj delnic, saj se je sam hvalil tako. Lastnik "Glas Svobode" si pač domišlja: Kšeft je kšeft, naj ga vodim na mežnarski ali pa na socialistični podlagi, samo da nese, pa je "all right".

— "Glas Svobode" priporoča tudi: "Prebudimo se iz sna, vzremo id sebe vse zastarele predsodke in naročujmo se na delavstvu koristne liste, kot so n. pr. "Glas Svobode", "Svobodna Misel" v Pragi itd.

Zakaj pa "Glas Svobode" ne priporoča "Rdeči Prapor", "Naprej", "Naše Zapiske" in "Proletarca"? Zakaj???

Imenovani listi so socialistični, "Glas Svobode" in "Svobodna Misel" sta pa liberalna, torej delavcem sovražna. To pove vse, brez daljšega komentara.

— Protest iz glavnega jednotnega odbora, tako se glasi naslov nekemu članku, pod katerim je podpisan ponosno: ves centralni odbor S. N. P. J.

Med drugimi lepo donečimi frazami, ki so delavcem pesek v oči, se jako imenitno glasi: "Sicer so se pa pravi vzroki brezstidnih napadov na to našo eminentno dobrodelno institucijo, ki nima niti z vero niti z politiko prav nič opraviti, tudi že listu "Glas Svobode" v zadnji in predzadnji in deloma tudi v današnji številki temeljito pojasnili. Jednota je v verskem in političnem oziru neutralna; v njej imajo prostor kakor katoličani, tako tudi oni ljudje, katere naši duhovniki *namenoma* imenujejo brezverce; tako jih pa imenujejo samo radi tega, ker ne marajo z vero krošnjariji, kakor delajo *baš* tisti duhovniki in njih podrepaniki, ki se sami najmanj držijo one vere, katero tako goreče označujejo."

Pod takim podlo glasečim stavkom je postavil ves centralni odbor S. N. P. J. svoje ime, dasi so posamezni člani tega odbora, kedar so se sešli s socialisti-brezverci, trdili: "Mi smo tudi brezverci! Mi smo za misel svobodno!"

Kako se to strinja? Kakšen odgovor je treba na to? Lahke! Farji (duhovniki) in ves centralni odbor S. N. P. J. krošnjarijo z vero.

Ko se je jednota ustanovila, se je vendar očitno trdilo: "Ker imamo že dve katoliški jednoti, treba je ustanoviti socialistično-brezversko jednoto. Zakaj tajite, inaveci?"

Krožek jednotinih članov, ki je okoli "Proletarca", je pa ponosen, da je brezverski, in da je bilo brezverstvo temelj pri ustanovi jednote.

In vi hinavci v centralnem odboru tajite to? Zakaj? Ker ste krošnjariji z vero!

ISKRE.

Včasih se kaka različna sodrga združi in se imenuje socijaliste, da prazni žepu pravih socijalistov.

Sodrga rada sprejema denar od socijalistov, nikakor se pa ne da kontrolirati po socialistih.

Jako fino je, ako se človek imenuje socijalista, pa ne da nič za socijalistično propagando, ampak še denar od drugih sodrugov pobira in ga spravlja v svojo malho brez dna in kontrole.

Nesebični socijalisti vedno upijejo: "Poglejte, koliko smo žrtvovali: Čas pa denar. Ali pri tem pa pozabijo, da je vsaki spravil 2—3 tisoč tolarjev čistega dobička te kom par let v svojo malho.

Koliko so pa spravili sebični socijalisti, ki se ne bahajo s svojim žrtvami? — Nič!

Neki slov. list v Ameriki piše tudi o "odličnih" sodrugih-socijalistih. Hvala za poduk. Do sedaj smo poznali le sodruge.

Nekateri očitajo vedno družim, da nosijo frak, pri tem pa pozabijo, da se sami obnašajo in mislijo frakarski.

Sablja, uniforma, socijalizem, vera, liberalizem, klerikalizem so kaj različni pojmi in stvari. Vendar pa imamo v Ameriki Slovencev, ki se kot pojedinci blešče v vseh navedenih barvah.

Svoboda ni hčer, temveč mati reda.

Nekateri "učeni" in "moralično" na najvišji stopinji se nahajajoči Slovenci pišejo in uče, da je voja

ski stan najodličnejši stan, ker brani domovino pred sovražnikom, ker mori in požiga, če je treba. Alko bo pa navadni smrtni človek ubil drugega, ki ne nosi vojaških cunj na sebi, takrat bodo pa vsi učeni in moralični gospodje upili: Na vislice z njim!

— Nekoč sem prišel v dotiko z nekim teologom grško-katoliške sekte. Mož, ki je bil vreden te besede v pričo mene, se je spustil v pogovor o zgodovini.

V razgovoru napram diametriji zgodovinskih podatkov od strani raznih sekt in strank je izjavil z vso toleranco, ko sva prišla do Galilejeve in Brunove razprave sledeče:

"Sklicevanje na velike krivice, ki jih je provzročil Rim raznim — tedanjim novim duhovom, kot so bili Galileji, Bruno, Hus i. t. d. od strani veri nasprotujočih struj, se mi zdi pre napeto, posebno ako pomislimo, da je bila cerkev takrat v šoli in javnem, kakor v bogoslužnem življenju vse...

Rimska hierarhija ni pustila sežgati Bruna radi svojstev njegovih nauk, ki so bili v bivstvu, toda le v svojem edinem notrajnem bivstvu neovrženi, temveč, ker so bili ti nauki — ne bogu, temuč cerkvi nasprotni.

Danes je to neovržena zgodovina, ki seveda ni lepa; ampak pomagati se ne da.

Nespodobno je, če se te zgodovinske resnice prikrivajo, zatajujejo od ene strani, in nič spodobnega ni, če se te tragične resnice rabijo v šouvalne namene od druge strani.

Mož je povedal mnogo, če prav nič novega.

Iz tega se da posneti tole:

Rim se je moral podvreči neovrženi resnici; podleči je moral na tihem naukom, ki so vznikli iz raznih veleumov.

Od etape do etape se uniče, bojujoč se za svojo pozicijo navzdol — v ničevost, od koder si je zajemal življenje.

Ta ničevost so bile bajke, prenesene v življenje praljudi. In kakor izginjajo bajke iz pred jasnih oči ljudstva, tako izginjajo z nimi ničevosti, mesto tega pa prihaja ravno tako na tihem v luč realno življenje, ki bo razbilo vse bajke in bogove.

—č.

„ISOKRANCI“ VOJNOUČINI

Spjevao i skladao Vlad. Ivanović.

Ustaj! Na noge, majčim sine,
Evo se sunce slobode rada!
Ustaj! Diž' se iz ropstva tina!
Na noge! Ustaj! Čuj, što se zgada:

Sastalo se ko'o ljudi
Sa svih strana b'jela sv'jeta,
Zarosa im pune grudi,
Voljom srca im prožeta.

Žan'ko plamte živom željom,
Da slobode porod slave,
Da ju slave živom pjesmom,
Pjesmom da ju svim objave.

Svaki pita: "Tko ste? Što je?
O slobodi što to zборе?"
Radnici smo, koji svoje
Želje u svijet pjesmom ore!

Vini nam se naša pjesmo,
Vini nam se širom sv'jeta,
Kazuj sv'jetu što mi bjesmo,
Što nam daće sudba kileta.

Mučenici, uvijek jadni,
Patnici bez prava kojeg,
Često za naš trud i gladni,
Robovi tek brata svojeg.

Zar će to do v'jeka traje!
Igruška zar drugih mi smo?
Brat za brata zar ne haje?
Zar u tmini jošte svi smo?

Prenimo se od sna, družu,
Smijelo u vis vedra čela,
Kraj je roštvu, kraj je tuzi,
Za naš zборе naša djela!

Dosta glada gladovasmo
Sijueći sebi, žanjueć drugom,
Dosta jada jadovasmo
Bivajući uvijek slugom!

Palače i b'jele kule
Sl'jepljene su našim znojem,
Svud se vidi naše žalje,
Svud smo prvi: snagom, brojem!

Mi smo braća svi jednaki,
Čelik-ljudi korenjaci,
Svi ko jedan složni, jaki:
Radnici smo poštenjaci!

Nek "Jednakost" svud zajechi
Radnicima: "Da ste zdravo!"
Nek zaore gronke r'ječi:
"Sloboda! Jednakost! Pravo!"

NOVA NAČELA.

Stolypin ponajprije je branio postupak vlade, koja je interimistične zakone po volji vladara i prema nužnim, potrebitinama pučanstva shodno provadjala i nabrojio je pojedine točke vladinog programa: sloboda govora i štampe, sloboda vjere; osobna sloboda na istoj osnovi kao i u drugim državama; uvođenje jedinstvenoga ratnoga prava na mjesto različitih iznimnih zakona za sigurnostnu nadgledbu; mjestna samouprava; reforma zemstva; odgovornost činovništva; reforme rataarstva; ukinuć uvoza slobodne robe u Vladivostok; svršetak trans-sibirskoga željeznice na ruskom tlu; odgoj pučanstva. Ovaj vladin program saslušan bi od svih članova sabora sa šutnjom potpunog poštovanja. Niti jednom nije Stolypin bio prekinut, a na koncu

svog govora povladjivahtu mu konservativci. Ali ipak već prvi govor, kneza Zeretella, u ime socijalnih demokrata, prizori između desnice i lijevice i nisu mogli izostati izrazi kao: "lažljivi", "ubojice", "ljudožderi". U jednom žestokom govoru predložio je knez Zeretella resoluciju usljed zaključka socijal-demokratske stranke, u kojoj se ima pozvati vladu na red radi povriede svih prava naroda, koja su bila zajemčena u manifestu od 30. listopada 1905. Resolucija završuje: "Socijaliste za sada ne ošekuje okl birokracije ništa. Parlament treba, da se osniva jedino na moći naroda. Njegova je zadaća organizirati narod i ujediniti sile k' slobodi. Kod započetak toga diela, neće zaboraviti Duma na svoje prijatelje koji u tamicama čame, a narod može osloboditi ove borce za slobodu samo onda, ako je sam slobodan." Nakon kneza Zeretella govorio je knez Dolgorukov na nalog konstitucionalnih demokrata te je tražio, da se predje na dnevni red. Podupire ga radnička grupa i poljski nacionalisti, nakon toga preslo se je na opće razpravljanje.

ZA KOG IMATE GLASOVATI.

(Nastavak.)

Dosad poslanici nikad mislili nisu na siromašni narod. — Vama je poznato, da zakona, načinjena u parlamentu, ima toliko, da ni sami advokati sviju nepoznadu. Zakonov je hiljade. Nemožete izaći na svijet, kupiti, prodati, oženiti se, živeti u miru i umrijeti, a da se zakoni u to neumješaju.

Ma gledajte malo one mudre glave, koje ste do sada pošiljali u državnu kuću, nije in nikad u pamet palo odriješivati, da onaj, koji radi ima pravo na plod od njegovog rada, da uskrate radno vreme, da nije tako dugačko, da ubija zdravlje radnika.

Gledajte, ako je koji mislio na siromašnu školsku djecu. Gledajte, ako je koji mislio stvarati existencu za stare i nemoćne radnike stvarati blagajne za siromašni narod, dakle za nas? Ništa, ništa.

Buržoazi uvek samo misle za pojačanje vojništva, kupovanje modernih pušaka i kanona za ubijanje čovječanstva, kako to njemčka buržoazija pravise u Africi, a ruska u Rusiji.

Socijalisti se boriše i bore se uvijek za interese siromašnoga naroda, jer njihova stranka jeste stranka siromaha.

Socijalisti hoće ustanovit mnoge dobre zakone, kao n. pr. onaj za ustanovljenje radnog vremena, koje da nesmije dulje od osam sati na dan da traje, a plaća ne manje od jedne ustanovlene svote, kojom se daje pošteno živet. Oni traže, da siromašnoj školskoj djeci bude providjena odjeća i ručak bez ikakvog stroška, da stari ili nemoćni radnicima, koji svoju tjelesnu snagu potrošise, da im se daje od države mirovina.

No dosad izvojištiti mogli nismo. Znaete zašto? Zato na poglavarstvu ili u parlamentu zapovjedaju oni debeli i objesni mački, koji ni najmanje neposjeduju karaktera, sažaljenja spram siromašnom gladnom narodu.

Novac mjesto da ga upotrebe za dobrobit naroda, pojedju ga sami, a što je preko, za puške i kanone, da kad će gladan narod tražit kruha; dat će mu iz kanona, kao što beše u ruskom seljačkom pokretu. Zasto ti poslanici, koje ste dosad pošiljali zastupničke komore, nisu nikad mislili stvorit nešto dobrog za radni narod? Jer ist. su skoro svi vlasnici tvornica, posjednici zemalja ili veliki trgovci itd., ako nisu to, onda su njihovi špijuni, advokati ili drugi špekulanti, koji si misle napunit džepove.

Nisu nikad mislili za uskraćenje radnog vremena, jer njihov interes jest produljiti ga.

Zasto misle socijalisti za dobrobit radničku. — Zato jer socijalisti su ljudi rada — ljudi, koji rade. Sjećate li se od prva o pripovjetci okl miševa. Oni poslanici miševi izabrani su okl izbornika miševa "za branit" interese svoje pasmine.

Toliko godini socijaliste rade za vaše dobro i doći će dan, kad ćete bit njihovi poznanici. Njekad su kršćanski apostoli hodali po svijetu, i naučali narod, da moraju živet svi kao prava braća medjusobno; danas su socijalisti upostoli naših vremena, oni uče, rade i muče se, dokle cjelo ljudstvo nebude prava braća i svi bit priskobijeni sa radnjom kruhom počinkom i naukom. Pravi socijalistički pokret. — Koji zapovjeda u našem mjestu? Koji stvara zakone? Većina.

A kad će većina shvatit njihove ideje, socijalisti dobit će većinu vječnika i poslanika okl njihove stranke, državne kuće občine i pokrajine bit će u njihovim rukama, bogataši morat će se pokorit socijalističkim zakonima isto tako, kako se socijalisti danas buržoaskom.

A kakve zakone bi stavili onda socijalisti. Najprvi zakon bi bio: poruđjeliti privatno vlastništvo, zemljišta, rudnici, kuće, tvornice, strojevi, željeznice itd., koje su sada u pandžama nekoliko vlastnika.

Socijalisti bi kazali: Sada nije nitko više, gospodar ni sluga. Zemlje, tvornice i sve druge stvari jesu naše. Uprava će bit imenovana od sviju u korist svima. U jednoj občini ima nas 5000 osoba, jesmo 5000 dioničara ove zemlje, tvornice itd.

Bit dioničar svi, t. j. inati svi jednako pravo i jednaku vlast, način radnje čim manje. Koji je odlučon za radit a neće neće, neće ni jest. Pobołjšati radnje, služit ćemo se po svuda strojevima, posao će se sa svim umanjit, da će bit dosta radit 3 ili 4 sata na dan. I uz to će bit količina kruha, vina, knjiga, zabave i to će postajat uvek više i tako će uživat svaki jednako bogatstvo a uz to može svaki prosvjetlivat pamet i srdce, a ovako uz imaju bogataški privilegi sve.

Djeci emo dat potrebit nauk, a starima zasluženi počinak, i svi ćeju imat stalnu existencu, dobrobit, prosvitljenje pameti, ljubavi jedan napram drugom, i druga mnoga dobra.

(Nastavit će se.)

KLASA PROTI KLASI.

A socijalizam govori proletarijatu: nijesam ja došao zato, da te povedem po svome putu, već zato, da ti pokazem onaj put, po kojem ti već ideš, ne osjećajući ni sam toga, da ti otkrijem metu toga puta, i da ti ga pomognem proći što brže i sa što manje žrtava. Ti si dužan, da shvatiš samoga sebe, da shvatiš suštinu svoga položaja, smisao borbe, što je vodi čitavo tvoje biće protiv savremenog poretka. Ja ti se ne javljam kao stranac, nego tek bacam znake svoga žarkoga svjetla na tvoj put i osvetljam ti budućnost. Spoznaj, da živiš u neprijateljsko vrijeme, da je svijet oko tebe polje vječne borbe, pojmi smisao te borbe i povedi je s onom spoznajom, koja jedina nedostaje mnogim milijunima radnika, da se dignu nad ono malo tisuća gavana.

Socijalizam prije svega veli proletarcima: Na noge! U čvrstu organizaciju! Neprijatelj je silan i sila njegova sazdana od čovječijih suza, od znoja i krvi, sila bogatstva i vlasti, ubija sve ne štedeći nikoga, tko ustaje protiv njega. Samo ujedinjenje milijuna radnoga naroda, samo složna volja i misao u mnoštvu proletaraca može da svlada tu silu, koja se pita i tovi na račun vašega truda. Organizujte se! Klasa proti klasi!

Socijalizam veli radnicima: organizovani i svjesno vodeći svoju klasnu borbu, oslobadjajte se od pritiska stoljetnih predsuda, od nazora i misli, kojima vas kljukaju vaši neprijatelji.

Kad vam govore u ime religije, odgovorite: u proletaraca ma tek jedna religija, religija klasne borbe, borbe za oslobodjenje od ropstva i siromaštva, borbe za sreću čovjeka. Neprijatelji vaši nastoje, da svežu vašu borbu obećavajući vam za stipljivo snaslanje radničke sudbine nagradu na onom svijetu. Kad vas tako stasnu, da uče, odgovorite: mi hoćemo sreće na ovoj zemlji; oslobadjajte se od religije, koja škopi vaš um, od propovjedi prodanih popova i fratara! Neprijatelji vaši hoće, da vas razdijele, potičući radnike jedne vjere na radnike druge vjere, radnike jedne narodnosti na radnike druge narodnosti, a vi znajte, da se klasna borba ima biti između radnika i buržoazije, i da dijeljenje radnika na razne vjere i narodnosti tek slabi njihovu silu i olakšava pobjedu neprijateljima našim! Znajte, da je buržoazija po celom svijetu složna, kad treba da se bori solidarnošću radnika, u kojih je jedan zajednički interes: osloboditi se od pritiska izrabljivanja, od jarma kapitalizma. Klasa proti klasi! Po čitavom svijetu od sjevera do juga, od istoka do zapada!

Klasa proti klasi! U tom je sva bit radničkoga pokreta, u tome je pravac onoga puta, po kome je čovječanstvo hodilo tisuće godina. Jedna ugnjetavana klasa dizala se protiv druge, koja je ugnjetavala. Svaka klasa je gledala, da se okoristi blagom, što ga je sazdao čovječiji rad. No do dana današnjega, gdje god se jedna klasa digla protiv druge i zavlada njezinim bogatstvom, kadgod je dobila gospodarsku premoć i oslobodila se vlasti svoga gospodara, — na koncu konca nije ipak nestalo sa lica

zemlje nepravde i tlačenja. U svim, primjerice evropskim zemljama, davno se već vlast feudalnog plemića zamijenila vlašću buržoaskog trgovca, a mjesto apsolutističkih plemićkih careva postali su predstavnicima buržoazije republikanski predsjednici na čelu parlamenta kao što je u Francuskoj, ili kraljevi, ovisni od parlamenta kao što je u Engleskoj, Italiji i drugdje. No promjena vlasti ne znači još uništenje siromaštva. Na mjesto jednih tlačitelja dolaze drugi u većem vrzinom kolu i to potrajat će sve dotle, dok uzrok tlačenja i ugnjetavanja ostane netaknut, dok ukradeno društveno bogatstvo ostane u rukama otimača. Narod mijenja gospodara, ali kao i prije ostaje potlačenom klasom. Prijašnji seljak pretvara se u najamnoga radnika u gradu i na selu. Krvava revolucija, revolucija mača i sile stvorila bi radnike građanima i dala im neka prava ali ih ne bi učinila gospodarima svojega rada.

No kad će proletarijat, da zbačivši sebe jaram buržoaskog gospodarstva, onda će nestati siromaštva i bijede, ropstva i nesreće. Jer ako će proletarijat htjeti, da se oslobodi bijede, morat će učiniti ono, što još ni jedna klasa nije učinila. Proletarac trpi od toga, što njegovim radom sazdanu društveno bogatstvo, rastući dolazi u ruk esretnih pojedinaca — kapitalista. Dakle tek onda će nestati bijede proletaraca, tek onda će njihova borba biti nepotrebna, kad bude društveno bogatstvo u rukama samih proizvođača. A to se ne može položiti drugačije, nego da se otme buržoaziji državna vlast i da joj se uzmu sva sredstva, koja služe proizvodnji (na ime zemlja, tvornice, rudnici, orudje za rad i t. d.) pa da se to učini zajedničkim vlasništvom, kojim će se koristiti svi ljudi. To bi bilo uništenje klase, uništenje dijeljenja na izrabljivače i izrabljivane, na siromake i bogate, to bi bilo oslobodjenje čovječanstva od bijede i nevolje. I proletarijat, stupajući u borbu s buržoazijom, koraca ravnim putem k tome cilju, k socijalističkoj državi...

Socijalistička stranka — socijalna demokracija — dignući visoko barjak proletarske borbe protiv društvenoga poretka, osnovanoga na siromaštvu — ta socijalna demokracija pokazuje mu konačni cilj te borbe i zove ga u bojne redove, da se organizuje, da — sjetivši se u jednu veliku svesvjetsku međunarodnu radničku vojsku, bez razlike vjere, jezika i narodnosti, — vodi uvijek jednu te istu borbu, žilavu i neustrašivu, za poboljšicu svoga položaja, za pravo i slobodu, za dobitak državne moći, za socijalizam! Klasa protiv klasi!

POZDRAV OSLOBODJENA ČOVJEČANSTVA.

Maksim Gorki.

U onome je gradu sve bilo neobično i nepojmljivo. Mnogobrojne crkve dizahu nebu pod oblake presjajne virske, ali dimnjaci radionica nadvisivahu zaostrene torjeve i kupole crkvi; a ove, kao

zasjenjene teškim pročeljima trgovačkih zgrada, gubljahu se u sumrtoj mrozi ulica i kuća kao nekako fantastično cvijeće izraslo u pijesku ili posrijedi ruševina. A kada bi zvonovi zazvali vjernike na molitvu, dugi i monotoni njihov zvuk motajući se po krovovima spuštaše se na zemlju nemoćan i gubljaše u tijesnim raspuštinama ulica. Zgrade bijahu gronje i često lijepe, a ljudi izobličeni i sitni, od jutna do mraka u tjeskobnoj žurbi kroz krivudaste, uske ulice grada nalik na stare miševce; jedni s gladnim pogledima u potrazi za kruhom, drugi zazab avantur; onda poneki nepomični na raskršćima gledajući sa zlobom znatiželjom slabe, što su se šetke pokoravali jakim. Jaki se nazivahu bogatari i svi držahu, da je jedni novac dao čovjeku moć i slobodu, svi su čeznuli za vlašću, jer su svi bili robovi. Raskoš je bogatih pohledjivala zavist u siromašnima, najsladji je zvuk bio zvuk zlata, za to je svaki bio neprijatelj bližnjemu a vladarica svima — okrutnost.

Pokadšto je sunce sjajilo nad gradom, ali život bijaše uvijek mračan i ljudi prolazahu poput sjena: noću spaljivahu svjetiljke, ali na ulicama ispodahu gladne žene noseći na prodaju svoje čare, se svijtu se strana izvijaše masni zadah pića i svukudo se krijesile bezglasne, pohlepne oči gladnih. A nad čitavim gradom bludjase nijemi, mučni uzdah nevolje, što ne imadjaše snage istisnuti krik svojih patnja.

Život je prolazio u dosadi i strahu: svi bijahu neprijatelji i krivci, izuzevši njih nekoliko, što se osjećahu pravima; ali i ovi bijahu bez sreća i najokrutniji. Svi su htjeli živjeti, a nijedan nije mogao živjeti po svojoj volji. Svaki korak k budućnosti bijaše nehote k sadašnjosti, što je sustavljala čovjeka sa svojim jakim i krepkim pandžama pohotne uemanj slijepiv ga najposlije za svoje mišice. I čovjek ostajao tjeskoban i nemoćan pred zločobnim licem života, što je sa hiljadu zamrlih i tužnih očiju gledao u samo srce nesretnoga stvora ko da ga nešto moli; i sada umiralo u deži smjele slike budućnosti i jecao se nemoći ljudske gubljaše u mutnom i nejašnom zboru jecaja i stenjanja ostalih nesretnika. Uvijek u životu dosada i strah i na mahove užas: u zastrašen mirak. A ako ljudi — kao neprodajna tamnica — stajao onaj neskladni kup kamenja zasjenjujući crkve. I harmonija života bijaše reski krik boli i nevolje bijaše šapat mržnje, bijaše prijeteće reženje okrutnosti i pohlepni smiješak nasilja.

A posred mračne tjeskobe boli i nevolja; posred grčevitog čarakanja između pohlepe i siromaštva; u blatu sebičnosti, u podrumima palače, gdje obitavaše glad, stvaralac cijeloga toga bogatstva — prolazahu gotovo nevidjeni, osarbljeni maštaoci, svima tudji što vjerovahu o čvika; daleki apostoli revolucije, što prosipavahu iskre slobode. Nevidjeni umazahu u posrume silna plodna zrnca jedne jednostavne i velike nauke i sad

strogo, s ledenom vatrom u očima, sad slatko, s ljubavi, sijahu njezine svjetle istine u tamnim srcima robova ljudi, preobraženim sa silom pohlepnika i voljom okrutnika u sljepo orudje dobitka.

I svi mračni i potlačeni ljudi sluhahu isprva s nepovjerenjem melodiju novih ideja, onu istu melodiju, što već od stoljeća iščekivahu njihov bolesna i nemirna srca: a onda malo pomalo podizahu glavu raščupavši uzlove laži, u kojoj bijahu zamrznuti od svojih noćnih i pohlepničkih snilnika. I u ovom teškom i žalobnom životu, beznadnom od grčine i potištenosti, ustreni se jednostavna riječ: "Druže!"

Riječ ne bijaše nova; ljudi je već negdje bježali saslušali i opetovali, ali ona je zvučila do tada kao riječ prazna po smislu i tupa kao bezbroj onih običnih, općenitih riječi, šitkih i glatkih, što ih zaboraviš ne izgubivši ništa. Ali sada zvuče drukčijim, jasnim i plamenim zvukom: u njoj drktaše jedna duša i nešto sjajna, tvrda ko dijamant. Stadoše je prihvaćati, izgovarati puni opreza, slačine i udvijenja, stiskajući je k svome sreću kao majka novorođenče. I što se je dublje prodiralo u čistu dušu njezinu, to je izgledala jasnija, značajnija i plamenija. "Druže!" govorahu. I osjećahu, da je ta sama riječ — ujediniti čitavi svijet, izlići sve ljude do raskošne slobode i svezati novom i čvrstom vezom izmjenične pošte, pošte za slobodu svakog ljudskog bića, za vlastitu slobodu i za slobodu svijtu ljudi.

I tek što je ova riječ proključala u srcima robova — robovi prestadoše biti robovi i na jedanput najviše i gradu i svemu velikim jednim i čovječijim krikom:

— Ne ću dalje! —

I život se sustavi; jer robovi bijahu ona snaga, što ga kretaše napred i voda presta teći i utrnu se vatra i sav se grad obavi mrakom i jaki postadoše kao i djeca. Strah obuče srca nasilnika, što zadušeni suradom vlastite bljavotine zaboraviše divljaštva prema buntovnicima. Sablasti glada pomiješe se pred zastrašenim licima, dok njihova čela plakahu samilosno u tmini; crkve se i palače izgubiše u mraku, u bezlušnom kaosu željeza i kamenja, u zloguka šutnja zaplavili ulice gradske; sustavi se život, jer sila, što ga pokreće, u sebi se odražuje i čovjek-rob iznese magičnu, nenatkriljivu riječ, što predstavlja njegovu volju — oslobodi se tlačenja i zagleda vlastitim očima svoju snagu, snagu stvaraoca.

I prolazahu dani puni tuge i nostalgije za one, što držahu, da su gospodari života. A noći bijahu crne ko hiljadu noći, tako bijaše intenzivan mrak, tako mlako, vodeno i škrto svijetljahu svjetiljke zamrloga grada; a on, utvrđen vjekovima, ko okrutna zvijer pitana ljudskom krvi, izgledaše sada bezoblik u svojoj ispraznosti ko kup drvlja i kamenja. Mrki prozori gledahu tmurno, gladno ulice, po kojima prolazahu pravi gospodari života, koji bijahu i gladniji od drugih. Ali njihove patnje ne bijahu ravne oštrini gospode, jer im priviše sačinjavši živi plamen u dušama svojim. Svijest snage bljeskaše im u srcima a predvidjenje po-

bijede u krijesećim se očima. Prolazahu ulicama gradskim — tijesnom i mračnom tamnicom gdje ih je sretao samo prezir, gdje im se u uvredama odbranila duša i gdje zapazahu veliku snagu svojega rada, što ih držaše sve više, gdje najposlije upoznaše sveta svoja prava, prava gospodara života, prava zakonodavca i stvaraoca.

I onda zagrmi neobičnom snagom i začaravajućim bljeskom životvorna riječ: Druže! što se izdriže kroz laži sadašnjosti, veseli vijesnik novoga života, glasnica budućnosti: daleke ili skore?... Osjećahu najposlije, da je njihova dužnost uskoriti trijumf slobode, što ga oni sami nekoć slijepo zapriječivahu.

I bludnica — jučer još gladna zvijer, iščekujući s tjeskobom na blatnoj cesti prljavog kaupca njezinih jeftinih čara — i ona začu ovu riječ i njezine se usne raširiše u nesigurni posmjeh, ali ona je ne uzmože još opetovati. Tad joj se približi čovjek, što ga još nikada ne bješe vidjela, i reče kao brat sestri: "Drugarice!" A ona se plašno, tiho nasmiješi, jedva suzdržavajući svoje radosti, što joj bujahu iz zablacenog srca, koje je po prvi put dospjelo dati maha nutnjem ganuću. Njezine zenice, što su jučer gledale bestidno i gladno u svijet stupim izrazom živine, bijahu sad svjetle od prvih radosnih suza. I svuda suze... po svim ulicama gradskim, kojih su kuće gledale hladno i zlosretno mutnim očima: svuda ganuće, kud se prosipaše ova sila-spasiteljica, što ujedinijuje odbačene i prezrene u veliku obitelj svesvjetskih radnika. I prosjak, kojemu još jučer basahu u noge samilostenu kopejku, začu ovu riječ, što bijaše za njega prva milostinja i odmah nestane bojazni i sumnje za sutra.

A izvoščik, onaj deran, što ga često hvatahu za vrat, e bi prenio na umornog i ogladnjelog konja, opletao ga bičem primljena zlostavljanja, povika kroz drndanje kola:

— Trebaš li kočiju, druže? — primivši se odmah uzica, pripravan potjerati konje i gledajući dobrodušnim smiješkom, što je titrao na njegovom širokom, ruskom licu. A prolaznik, uzvinući prijazno oči i manuvši glavom, odgovori: "Hvala ti, druže, mogu i pješice, kad nije daleko.

— Dodji, slatka majčice — zavijče kočijaš, pogleda veselo uokolo i tjeraj! — pucnuvši bičem.

A ljudi ieljahu ulicama i poput iskre javljaše se sve češće ona velika riječ, što je došla, da pobrati svijet: "Druže!" A redarstvenik, s ogromnim brečima i važnim držanjem, približi se množtvu, što se skupljalo oko nekakvog govornika i poslušavši čas govor opazi jednostavno: "Razidjite se, gospodo... "I odmah zašuti, obori oči nice i promrlije: "Drugovi!"

I u uskim ulicama velikoga grada, medju njegovim nijemim i ledenim zidovima, što ih podiže nepoznata ruka, sve je više rasla i dozrijevala velika vjera ljudi u sveljudsko bratstvo: "Drugovi!" Svuda se je iskra širila u sjajni plamen, živo sunce povrh ljudi, u osjećaj sloge ljudske, što će obuzmri. (Dalje na 8. strani.)

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

959 W. 21st Place, Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 959 W. 21st Place, Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter, January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

NEKAJ O DRŽAVI IN VERSTVU.

Ako hoče država res služiti napredku, pospeševati kulturo, potem se mora najprvo rešiti verskega jeroštva. ločiti mora državo od vere. Nobena država nima pravice dajati kakšni veri posebne pravice, in državljanu siliti, da z davki podpirajo praznoverje, ki je pod njih mnenju škodljivo za narod. Tako usiljevanje škodljivega praznoverja je navadno nasilstvo, ki mora odzvati povsod tam odpor, kjer se ljudje ne strinjajo s tem, da se jih sili verovati v verske bajke in pravljice in da se to versko bajkoslovje še podpira iz državnega zaklada na račun vseh državljanov.

Vsaka vera — katoliška, židovska, mohamedanska itd. — trdi, da so njene bajke božja razodetja, katera je sam bog po svojih prerokih razodel ljudem na zemlji. — In če zastopniki — duhovniki raznih ver še tako prepričevalno govore, da so le naši pradedje živeli v praznoverju, da so pa današnje vere prava božja razodetja, pridemo vendar vsikdar do zaključka, če rešamo te moderne, baje kulturne vere s stališča zdrave človeške pameti, da so tudi te kulturne vere le poboljšano čudodelno verstvo, da se nič ne ločijo od vere zamorca, ki moči še svoj fetiš, ako so v protislovju z zakoni narave.

Vstajenje, vnebohod, sv. trojica so istotako pravljice, kakor dogme, katere uče budistična, židovska in mohamedanska vera.

Sploh so si pa vse vere v marsičem podobne v pravljicah, dogmah. Sv. trojico najdemo pri katolikih, starih Židih in Indijcih. Tudi boga in njegovega nasprotnika-hudiča najdemo pri raznih verah. Seve v drugi podobi. Bog je povsod vir vsega lepega, dobrega, hudič pa vsega hudega, slabega. Oba se vedno vojskujeta med seboj. V stari Indiji se je vedno bojeval Višnu, vzdrževalec z Živo, uničevalcem. Tudi stari Židje so imeli slično bajko o dveh nasprotnih bogovih, ki sta se bojevala za vlado.

Ako poleg navedenega še prevdarimo, koliko zla so prozročile že razne vere, koliko verskih bojov se je vršilo, ki so bili grozni in strašni, in koliko gorja bodo še vere prinesle, dokler jih bo moderna država izrabljevala za politične name-

ne, tedaj zaključimo, da je najboljše ako se obvezni verski nauk v šolah današnjih kulturnih držav odstrani.

V Zdr. drž. se je v javnih šolah odstranil obvezni verski poduk, vžle temu se pa svet vendar ni podrl. Verske pravljice naj se pripovedujejo otrokom v šoli kot pravljice, ne pa kot nepremakljive resnice, katere je treba verjeti do pičice.

Deca naj se uči v šoli naravnih ved, modernih jezikov, sploh vsega, kar je za praktično življenje potrebno, opusti naj se pa mlatenje prazne slame — verski poduk, ako se hoče vzgojiti ljudi, ki bodo znali samostojno misliti, ki ne bodo potrebovali ne duševnih, ne gospodarskih jerobov.

J. Zavertnik.

'GLAS SVOBODE' — PRODAN

Tako nekako je bilo čitati v izjavi prejšnjega lastnika "G. S." g. M. V. Kondata.

Kakor je bilo razvideti iz navedene izjave novih lastnikov lista ni v istem nikakršna sprememba nastopila. Načelo in namen "Glas Svobode" ostane toraj nespremenjen in ta podobnost se zrcali v vseh slov. ameriških časopisih.

Načelo je boj za obstanek, namen pa — rediti in bogateti lastnike.

Ker živimo v času neusmiljene konkurence in splošne manipulacije, se ni toraj čuditi, če so se tudi slovenski časnikarji združili napram novemu konkurentu "Glas Svobode", ter da sta si nekdanj nezprosnata sovražnika Sakser in Amerikanski Slovenec v tem smislu segla prijateljski v roke.

Prvem kot drugim se gre za svoj business in ta dva zamoreta v večjih ozirih skupno z roke v roke delovati.

Glas Naroda in Amerikanski Slovenec sicer zastopata vsak svojo jednoto, katere so pa v bivstvu enake.

Po jed. pravilih potrebuje prva kot zadnja cerkev, popov i. t. d. Torej če se gre za zidanje cerkve ali kakršne koli cerkvene parade morata biti tudi oba lista za isto jednako navdušena.

Povsem nedostojno bi bilo torej, če nebi A. S. priobčil tudi Sakserjevega inserata glede voznih listkov in pošiljanja denarja v domovino i. t. d. Glas Naroda ga pa zaisto uslugo zopet na drugi strani ne odškodil. Vse drugače pa stoji Kondatova zadeva.

On je mislil pričeti s pošiljanjem denarja v stari kraj, cečo pečati se s parobrodskimi listki, kar je Sakserju gotovo odveč.

G. Kondat je dobro vedel, da kot denarni "barantavec" in podlagent mora tudi s klerikalno bando v dobrih razmerah stati, če tudi njegov list v čem zlobnega o popih poroča. Ta namen doseči je poskusil z uradno udeležbo društva "Slavija" št. 1, vse klerikalnega slov. nic-nicka v Chicagu. On je imel najboljši namen približati sebe in cečo jednoto črni bandi. Tozadevne kritične dopise je konfisciral in poročal kot priporočal skupni pic-nick.

(To sedaj ni nič čudnega; zad-

nječ je neki prav gladek klerikalec predlagal v "Slaviji", da se da cerkvi \$5 nekaake podpore. Op. vede-ža.)

V tej krasni domišljiji je pa Kondat naletel na močan odpor, zadel je ob skalo, na kateri so se razbile njegove iluzije in nastale so posledice. Postal je žrtev razmer.

Od tistega časa je imel brezdvomno težak boj za obstanek, ker se mu je bolj natančno sledilo v njegovem — kakor tudi ostalih tovarišev — uradnikov S. N. P. J. delovanju. Marsikaj gnjilega se je res razkorčilo v uradu S. N. P. J. In tako je moralo priti. Kjer smrdi po mrhovini prično krokarji naletavati, to se glasi že v pregovoru.

Ker je v S. N. P. J. zadnji čas precej smedelo ni toraj čuda, da so pričeli naletavati krokarji, pričakujoč mastnega plena.

Ker je jednota vsaj po članih kazala čvrsti živelj, so se krokarji morali zadovoljiti le s l. tajnikom iste, kateri je že od druge strani prejel smrtno udarce.

V nedeljo 3. marca vzamem v roko časopis in čitam na moje začudenje nekako takole: Na eno leto zapora je zvezni sodnik Landis prejšnjega izdajatelja slovenskega lista "Glas Svobode" Martina Kondata obsodil, ker so bili v listu časti se dotikajoč članki kat. duhovnikov. Časopis je bil po pošti razposlan in to je zadostovalo za vložitev tožbe. Kondat se je priznal krivim, zatrjeval pa, da so bili članki za njegovim hrbtom in brez njegove vednosti objavljeni.

Sodnik Landis čitatelcem delavskih časopisov ni nepoznan. On je tisti sodnik, ki je obsodil petindevdeset let starega Mozes Hari-mona, izdajatelja "Luciferja", ker je objavil v listu nekaj o spolnem življenju.

Istodobno kakor sedaj se je glasila obtožba radi zlorabe pošte ozir. vsled distribucije nemoralnih spisov skozi pošto.

Enake zatožbe se končno zamorejo napram vsakemu časopisu vzdržniti. Na željo mogočnejev se bodo vedno sočutne duše našle, katerim se bode in naj bode še tako brezpomemben špas — zdelo preveč.

Pošti, ki bolj je nje visoko moralnem ozadnjem možem Comstockove vrste je na ta način cenzura podana pohotnost, kakršne ne poseduje nobena gospoda na svetu.

Časopisi, ki ne razpolagajo milijone, ki ne razpolagajo dobrih političnih moči, pridejo v smislu teh paragrafov v pest mogotcev. Oni so ravno preveč svobodni.

Toda kaj to, dokler *uravnost* ni v nevarnosti, ki vsečuje A. Comstockovim.

Ni mi potrebno posebej poročati; kako sem začudeno gledal, ko sem prečital navedene vrstice. Uverjen sem bil, da je g. Kondat v resnici nedolžen v tem oziru, namreč glede enoletne kazni v ječi. Gotovo bo on sam pripoznal, da ima v marsičem bolj kosmato vest.

In ko bi on bil v enih teh obsojen, bi jaz neimel toliko simpatije do njega kot v tem slučaju. One katoliške duhovnike, ki so ga zatožili, pa tukaj uprašam: zakaj ne pustite ljubemu hugcu, da bi on svojevoljno kaznoval one hudobneže, ki njih v dobrem businessu motijo.

Kaj ne, zvezni sodnik je hitrejši in sigurnejši v tacih zadevah.

Ako je zvezni sodnik popolnoma zadostil vaši pohotnosti, bode pa še celo zatrjevali, da ga je sam bog poslal v zapor.

"In einer jede Kutte steckt ein hallunke" se glasi poetov verz, ki je najresničnejši v vseh poezijah.
S. Kaučič.

DOBRA ŠOLA ZA LIBERALNE PRIVRŽENCE.

Čudno bi se liberalcem na Kranjskem zdelo, ako bi v Ameriki ne bile nikogar, ki bi se za njih bojevit metode v "kulturnem" boju ne zanimal, jih odobral ali pa jih celo reproduciral na tukajšnjih tleh.

Kakšne "vrline" imajo liberalne metode kranjskih liberalcev z ozirom na uspešno bojevanje napram političnemu, bodisi se že temu ali otemu nasprotniku, menda ni treba posebej raziskavati. Edina točka liberalnega programa, ki se v resnici izvršuje dosledno, je, da se pridno zasleduje farovške hiše in da se potem vsa romantična spravi v polni nagoti v podlistek liberalnega glasila.

Vse to se mora zgoditi seveda v takim tonu, ki je v navadi pri vsestranskih tobakarjih.

Ampak to ni vse. Namen tacih podlistkov je, da se potem fanatični klerikaleci in pa patriotični liberalci po pobalinski ravsaajo in kavsajo med seboj, kar imenujejo potem na Kranjskem liberalne in klerikalne paše: *politično življenje na Slovenskem*. Tacih fuzij se na Slovenskem nikdar ne manjka, kadar se gre za "rešitev" naroda.

Vse to se pa naposled ne godi zato, ker je vsaka vera *humbug pure and simple*, ampak ker jim nedostaje primirnejih in dostojnejih sredstev v pobijanje svojega političnega nasprotnika.

Kaj pa naj bi navedli liberalci v pobijanje svojega, izrečno kat. nasprotnika v politični borbi, če ne vsakdanje blato, katerega razni liberalci lahko gazijo dan na dan, ker slučajno niso zašli v lemenat.

Govorimo o raznih liberalcih, ker vemo, da v tem taboru lahko človek čuti, živj in misli liberalno — razno: tisti, ki žive *udobno liberalnost*, tudi udobneje mislijo, seveda na konto nižjih liberalčkov.

Naše (menda tudi druge) liberalce je treba deliti — prav zaprav nič deliti, ker so že razdeljeni, — pribiti je treba le fakt: da ekzistirata v taboru dva razreda: prvi so živeči liberalno (za sé), drugi pa *hoteči* živeti liberalno, ki pa ne morejo za sé, ker so za štafažo unim, ki to lahko uživajo. Prav zato je treba tudi o liberalcih govoriti razredno.

Da ekzistirata v liberalnem svetu dva razreda, nam najjasneje dokazujejo njih politično bojne metode.

V gospodarske razmere se na pr. liberalci, to se pravi *živječi liberalci*, ne spuščajo nikdar; kajti to uprašanje mora biti, ako se želi, da obstoji liberalna stavba živečih nedotaknjeno. Ako bi se dotaknili tega uprašanja, potem bi *misleči* res poznali, da sta v liberalni struji dva življa, ki si stojita v popolnem pro-

tislovju glede gospodarskih interesov nasproti.

Tudi proti veri nimajo principijelno ničesar; istotako ne proti mnogim cerkvenim dogmam, pa mogoče ne zato, ker napr. Tavčar in Triller ne verujeta ničesar, temveč, ker ima liberalna "stranka" dva razreda...

Skratka: liberalen program dopušča mnogo — in tudi zelo malo; prav mnogo za sé in prav malo za druge; je poln estetike in čuvaj morale — za druge, in prav površen za sé.

Vse to so "vrline" liberalnega programa in vsled tega bodo vedno lahko rekli: ovce in backi naj le bodo v deželi, ampak pasli naj bi jih živeli liberalci; pa ne samo pasli, tudi strigli.

Kor pri liberalcih odločujejo vedno le živeli elementi, je tudi vedno prišlo tako na vseh liberalnih "kongresih", kar se jih je vršilo na Slovenskem, da se je smatralo točko v pobijanju popovstva glavni metodi v dosego njih zmage nad backi.

Kot naravna posledica izérpljivega programa je moralo nastati torej marsikaj, kar je moglo odgovarjati nalogi.

Nastali so razni pornografični, reci: svinjski romani, pamfleti in razne brošure, ki se jih je prav pridno nazirjalo med slov. narod.

Ena tacih brošur je bila tudi knjžica "Zapiski kranjskega kaplana", ktere vsebina je izhajala v "Slov. Narodu" v Ljubljani, pozneje sta jo objavila v "Glas Svobode" Mediča in Konda in na vse zadnje sta jo izdala še v posebni brošuri.

Nekdo je preložil vsebino dotične pornografije in vposlal na zvezno direkcijo poštnega oddelka v Washington, D. C., na kar je bil Konda po državnem pravdniku radi razširjanja demoraliziranih spisov skozi pošto — poklican pred sodišče in po sodniku Landis-u na eno leto ječe obsojen. —

S tem je našel prvi akt kranjsko liberalne igre na ameriških tleh v opičjem svetu svoj odmev in nič čudnega nima beležiti centralno glasila ponižnih liberalcev v Ljubljani — vesoljnemu svetu.

Ampak to ni vse, kar hočemo povedati.

Zadeva ima na sebi nekaj vaznejšega za nas.

V številki II. "Glas Svobode" prinaša uredništvo talkoj v prvi koloni na prvi strani kratko noto, ki ima naslov "Protestni glas", ki pa ni nič drugega, kot nekaka sugestija, da bi se pobiralo za Kondo denar.

V ta namen se je po opičje citiralo nekaj listov, ki so prinesli v prilog aferi nekaj sestavkov.

V tistem pozivu se pravi, da so o zadevi pisali "Chicago Daily Socialist", "Denni Hlasatel", "Spravedlnost" in pa "Svornost", eden najbolj razširjenih čeških listov. (Da je list liberalen in čisto podoben "Slov. Narodu" v Ljubljani, o tem ne povedo nič.)

"Vs" so izrekli ostro kritiko čez našo duhovščino — se glasi v "protestu".

Mi seveda vjamemo, da sta čez "Denni Hlasatel" in pa "Svornost", oba zagrizena "pfaffenfresserja" prinesla protifarške — toda

ne protiverske članke. Nadalje tudi vemo, da so bili z obsodbo Konde specifično prizadeti vsi listi, ki stojijo na stališču svobodne besede (v dostojni obliki seveda, če stvar ni znanstvena razprava) in da so se čutili dolžne nekaj v prilog stvari izreči. Toda "Chicago Daily Socialist" ni pisal ničesar "čez farštvo", istotako ne češ. "Spravedlnost". Obema listoma se je šlo le za princip: da se ima obsojati vsako cenzuro, ki omejuje svobodno izražanje misli.

Pred vsem se je šlo zato, ker je pošta v službi cenzure. In ker se vsaka stvar lahko ponavlja, ako se prične, je toraj ta taktika poštno uprave nevarna vsem listom, ki hočejo pisati "svobodno".

Razumeli smo, kar sta pisala oba soc. dnevnika v Chicagi, in razumeli smo, kaj sta v člankih hotela povedati o zadevi. V smislu istih ušebih se pridružujemo protestu tudi mi, toda le v tem smislu; nikakor pa ne bomo delali štafazo enemu Konda, ker je bil ravno on obsojen na eno leto ječe zot oker se je nevedoma ešofiral za kranjske liberalce.

Res je, da je obsojati sodbe, ki jih izreka sodnik Landis nad znanstveno kritičnimi študijami Mozes Harimanovega žaura, in res je tudi, da znanstveno polje, in polje nizkotno pisanih politično tendenčnih brošur ni vse eno.

Z obsodbo nad Kondo je Landis dokazal, da ni študiral vrednost znanstvenih proizvodov, ako se vzame obe obsodbe v presodek, kajti sicer bi moral obsoditi Kondo na to let ječe.

V tem oziru je Landis kot sodnik na svojem vzvišenem mestu (soditi čez literarne proizvode) vreden obžalovanja.

Obžalovanja vredna sta sicer oba, Landis in Konda.

Prvi je sodil skozi navade, po sodnijski šabloni, tako, kakor se glase zakoni, drugi pa je tak revež, da ni znal, zakaj je bil obsojen.

Celo Kondovo življenje, kar ga je prebil v Chicagi, je bilo opičje; nič lastnega ni bilo v njem, niti na njem. Šleva je.

Nič hudobnih nagibov ni bilo (ako vzamemo vero v poštev) takrat v njem, ko je sklenil izdati brošuro "Zapiski kr. kaplana", niti proti klerikalni propagandističnih črtov ni vzbudila knjiga v njem. Saj zato mora biti človek vendar nekaj več kot le šleva.

Cela stvar je imela samo en vzrok, da sta Mediča in Konda izdala brošuro — in ta je bil kupčija.

Konda je celo socialist zato, ker misli, da bi se izplačalo. Delnice ima v raznih angleških soc. časopisih, saj tako se je sam izrazil.

Vse drugo so stvari, ki jih Kondovi možgani ne vzpremejo.

Tako je prišlo z brošuro, za katero je dobil eno leto — pa se lahko čuditi. Postal je žrtev kranjskih liberalcev, predvsem pa žrtev svoje pohlepčnosti po denarju.

Kakor se Konda takrat, ko je izdal brošuro, ni zavedal nedostojnega in nič socijalističnega dejanja, tako indiferenten v pojmihi o cenzuri je ostal sedaj, ko je obsojen.

Sedaj je on prizadet, če prav tako "po nedolžnem" in cenzura je tu, ne da bi on vedel, če je še kdo

na tem svetu, ki bi se mu lahko kaj enacega pripetilo.

Med tem, ko gledamo Kondovo "duševno obzorje", se nam vidi, da sodnik Landis ni storil nič neprimetnega, ko se je poslužil napram Konda zveznih pravil, posebno ker vemo, da pravil niti v toliko ni prestopil, kot svoj čas Konda napram slovenskim socijalistom v slovenski N. P. J.

Ali ni bil takrat Konda tisti cenzor, ki je vrgel dopise sodr. Kaučiča in družin v koš, češ, da se dopisi glase "čez jednoto"? In potem, ko je izšel "Proletarec", kako grdo je blatil Konda slov. socijaliste v svojem glasilu, samo zato, ker se ga je razkrinkalo kot goljufa in tihotapca, kar se mu še danes lahko dokáže.

Kaj hoče torej sedaj Konda in njegov Kaker s protestom? —

Konda naj priobči raje v "Gl. Sv." protestni poziv, v katerem naj pokliče vse njegove naročnike in ostale ude S. N. P. J., da protestirajo čez njegova ostudna dejanja, ki jih ni povzročil le nekaj.

Ali Konda "neče iti čez sebe" niti "čez vera", — on hoče iti "čez farje". — Farji bi nesmeli v imenu vere ljudi odirati, pač pa en cigansko navhami Konda pod raznimi imeni strank.

Naše mnenje je, da je vse eno, ali tiči *ein hallunke* v kuti ali talarju, ali pa v škornjih in širokokrajniku poleg kalifornijskih prašičev; ali državni pravdnik z njegovim sodnikom izvršuje svoj cenzorski posel po navodilu zveznih pravil ali pa on Konda v senci raznih jednotlivih pooblastil in pravil, ki jih pa še zavija.

Dobra šola za take ljudi, kot je Konda!

Še nekaj je, o čemur hočemo spregovoriti.

Takoj od "protestnim pozivom" v isti številki in isti koloni je čitati napis: "Farška podivjanost". V tisti noti se čita takoj v tretji vrsti, drugi koloni sedeče: "Saperbolt, to pa to! "Slovencu", oziroma maziljenim gospodom smo zelo hvaležni zato novico, kajti dozdej nismo znali, da imamo tudi slovenske *anarhiste* v Ameriki. Kje pa so ti anarhisti? Ali ne bi bili prečastiti father Š... tako dobri, da bi nam povedali imena teh anarhistov in mi jih potem sami pomoremo "odšupati"...

V teh besedah se zrcali strahopetnost in vsa duševna mizerja — ignoranca: Konda — Kaker-a v anarhizmu in socijalizmu.

Anarhisti nečejo biti, da si pišejo "protestne pozive" — in "protestni glas" v II. številki jih res izda, da imajo za anarhizem premehke možgane in da so vse raje kaj tacega, kar so bili v stari domovini: — liberalci!

Kje so neki slov. anarhisti? —

Komedija! Konda pozna vendar vse! Čemu delati izs ebe norca? — Saj je bil vendar Konda tisti, ki je ob času II. gl. zborovanja S. N. P. J. proklamiral nekaj anarhistov, pa ne samo proklamiral jih je, tudi denunciral jih po imenu pri sodišču in v javnosti.

Ampak ti ljudje so navihani, svoja dejanja podtikajo drugim. Kakor je naposled razvideti, da za Kaker-a in Kondo anarhizem le ni otročji babbav, ampak nekaj več.

Znamenja kažejo, da imajo otroci bolezen.

Nepotrebno je, spuščati se v podrobnosti, ki jih prinaša list "Gl. Sv.", ki hoče biti soc. časopis, posebno z namenom, da bi človek mogel definirati to neskončno protislovje v kak primiren izraz, ki naj bi pomenil potem nekaj celotnega. Brez popolne tehniške definicije bi se "Glas Svobode" nazival najprimirnejši za sedaj: špekulativno-socijalistično-liberalen — če treba klerikalno-anarhističen časopis.

Konečno še to: S. N. P. J. nima z afero Konda-Kaker nobene zveze. Na to pozor! Vsak zaveden socijalist bo razumel predležeče vrste in vsak zaveden delavec bo zaprl žep, kadar bo prišel kak moledovalec obsojenega semena kranjskih liberalcev, kajti tudi s socijalizmom nima stvar nobene zveze.

Konda je žrtev svojih špekulacij, ki je zvezano z ešofiranjem za liberalizem.

Če Konda tega neve, ni naša krivda.

Drskar.

POBELJENI GROBOVI.

Jože Zavertnik.

Obrekovanje je nekaterim ljudem dandanes tako prešlo v meso in kri, da nemorejo preživeti dneva, ne da bi trosili laži o svojih bližnjih.

Gorostasne in neumne laži, katere so si v svoji zlobnosti izmislili, ali pa sanjali po noči vsled preoblega vžitka alkoholičnih pijač razsipajo okoli sebe, da bi svojemu zakrpanemu ugledu zopet pripomogli do veljave.

Pri takih ljudeh, ki hočejo z obrekovanjem drugih, povzdigniti svojo malenkostno osebo v sedlo, ali pa obdržati se v postojanki, za katero se imajo zahvaliti le svoji mešetarski navihnosti, iščemo zaman idealov.

Tudi izobrazba takih profesijonelnih obrekovalcev se malo ali pa nič ne razlikuje od zamorca, ki pretepa svoj fetiš, ako so mu koblice vničile sudež, naobratno ga pa boža in moči, ako je sredi pustinje zadel ob hladen studenec. Ideali in naobrazba so obrekovalcem tuji, kakor so si tuji ljudje, ki se prvič v svojem življenju slučajno srečajo na ulici.

Profesijonelni obrekovalci se pri vsaki priložnosti tolčejo ob prsa, kadar udrihajo po drugih, da so pošteni ljudje, poleg pa naštevajo, koliko so "delovali" za narod. Rez, delovali so vedno, ker delali še ni so nikdar. To je pa tudi edina resnica, katero povedo.

Človek naj bo siromašen kot cekvena miš, ali kot vaški črednik, ki hodi jesti od hiše do hiše, dela naj noč in dan z umom ali pa z rokami, vendar bodo pohotni obrekovalci — svobodomisleci, v največjem času tudi taki, ki so se pokrili sebi v korist z rdečo jakobinsko-revolucionarno čepico, rekli in pripovedovali, da je človek navaden koristolovec.

Delavnega, siromašnega človeka, ki je zvršil greh, da je vztrajen v delu in ima ideale, obrekujejo bližnji mežnarji, lakajji sužnodržcev najgrše, dasi so se komaj pred nekaj leti gostili pri polnih mizah v fa-

rovžih, in vsakemu, kdor ni hotel vrjeti v verski humbug, zalučali v obraz: "Tebe bo konjederec pokopal!"

Če bi ti svobodomiselnih, rdeče pobarvanih mežnarj in lakajev, ki so vzlic rdeči sminkki še dandanes ponosni, ako smejo kakemu lastniku borčelov prijateljsko stisniti desnico, odkrili javno svoje misli in želje, zasmevalo bi tako, da bi sami v tem smradu poginili. Duševni gnjilobi, pravi, najgjušnejši duševni gnjilobi bi gledali v lice.

Stara pesen je to, stara, ki se vedno ponavlja. Še vedno so pohotni obrekovalci, navadni mešetarji, katerih vest je tako široka, da jih sploh več ne peče, če tudi so izvršili največje lopovščine, obrekovali nesebične borilce za svobodo, sploh vsakega, kdor je govoril ali pisal resnico.

In naj listamo po zgodovini kolikor hočemo, od starega pa do sedanjega veka, vedno bomo čitali, da so pohotni obrekovalci, pobeljeni grobovi, ki so kot dozdevni ljudski trbuni zbirali zaklade, očitali nesebičnim bojevnikom za ljudske pravice konupcijo in druge orehe, da so tem ložje polnili svoje žepce in živeli na stroške ljudstva udobno življenje.

Tudi ta tip človeške družbe bo zgine, če le z vpropastenjem današnje kapitalistične družbe, ko bodo živeli brez voditeljev.

Dotlej bodo pa pobeljeni grobovi rak-rana v človeški družbi, dokler ne bodo revolucionarji izvršili temeljite operacije na človeški družbi.

Do takrat se pa lahko vsak samega sebe blamira, kolikor hoče. In to pravico imajo tudi slovenski pobeljeni grobovi.

O KARLU MARKSU IN NJEGOVIH DELIH.

(Dalje.)

Ta nepopolna slika Marksovega življenja bi bila še nepopolnejša, če ne bi vsaj v kratkih obrisih podali slike o nastanju in propadu takozvane "Internacionale" mednarodne organizacije vsega proletariata. Ta organizacija je bila najbolj drzni revolucionarni poskus, kar jih pomeni novejša povestnica. In duša, s'la vsemu temu gibanju, pred katerim je zatrepetala stara Evropa, je bil Marks. Pol Marksa tiči v Internacionali. Vse knjige, objave, lokate, ki jih je izdala "Internacionala", so Marksovo delo.

Naj sledi zelo kratek obris te organizacije!

Ob londonski svetovni razstavi se je sešlo v Londonu nekaj francoskih, angleških in nemških socialistov. Posvetovali so se v mednarodni organizaciji proletariata. — Zveza nemških komunistov v Londonu se je preosnovala v Marksovo duha. Na čelu vsega gibanja sta bila koj s početka Marks in Engels. Dne 24. sept. 1864. se je vršil v Londonu v St. Martins Hall prvi shod, ki se je pečal z ustanovitvijo mednarodne proletarske organizacije, ki se je ustvarila v podobi "Internacionale", mednarodne delavske zveze. Temu shodu je predsedoval profesor Beesly, duševni voditelj pa je bil Marks. Nastavil se je odbor, katerega so na-

zvali generalni svet. Nemčijo je v generalnem svetu zastopal Marks. Zaklad Internacionale je znašal tedaj — 3 funte šterlingov. Organizacija je napredovala le počasi.

Leta 1867. pa je začela rasti moč "Internacionale". Cela vrsta listov ji je služila po vseh deželah skoraj v vseh kulturnih jezikih. — Značilen za Internacionalo je njen drugi kongres v Lausanne od 2. do 8. septembra 1867. Iz računov, ki jih je položil generalni svet kongresu, je bilo razvidno, da je isti izdal samo v Ameriki 1,500,000 frankov v pomoč stavkujočim delavcem. Že na tem kongresu je stopila v ospredje Marksova taktika, kakršna se še danes zrcali v socialno demokratičnih strankah. Internacionala je bila sicer revolucionarna organizacija, ki pa nikakor ni hotela delovati tajno, temveč javno (iz oči v oči). Naslednje leto se je vršil kongres Internacionale v Bruslju v Théâtre du Cirque. Že tedaj se je bilo bati vojne med Nemčijo in Francijo, ki je izbruhnila dve leti pozneje. Delavci obeh teh narodov so na tem kongresu protestirali proti vojni; govorili so tudi o tem, kako bi se dala preprečiti, pa za to še niso imeli moči. Prot. tej mednarodni organizaciji proletariata je nastopila buržoazija, hoteča jo uničiti; a ker ni imela pravega povoda, ga je iz trte izvila; ravnala je z Internacionalo kot tajno preklucijsko družbo. Prav je imel torej njen član Bastin, ki je v majskem procesu l. 1870. rekel predsedniku sodišča: Obtožen sem, da sem član tajne družbe. To izrečno tajim! Član sem sicer Internacionale, toda ona ni nikaka tajna družba.

Slabe gospodarske razmere so silele modernega meznega delavca v stavke in te stavke je krepko podpirala Internacionala gnotno in moralno. V teh malih bojih se je zrcalil novi način boja med kapitalisti in proletariatom. Marks je to jasno videl in zgodovina mu je dala prav, ko je pisal v Inauguralni adresi generalnega sveta: "Deseturni delavnik ni bil le praktični vspeh, temveč tudi zmaga principa.

Kongres Internacionale l. 1869. v Bazlu se je vršil v najlepšem redu. Udeležnike kongresa je pozdravil v'šji državni pravdnik Bouchin, ki je bil obenem predsednik sekcije Internacionale v Bazlu. Ta kongres se je tudi izrekel proti zasebni posesti zemlje.

Družbeno časopisje je hitro narasčalo. V Združenih državah severne Amerike je pristopilo k Internacionali 800,000 delavcev, ki so se nazivali "Unionisti" tako da je štela ta organizacija kmalo milijone članov.

Na bazelskem zboru se je prvič pojavil ruski revolucionar Bakunin, nekdanji ruski častnik. Ta glasoviti vodja evropskega anarhizma je bil pozneje mnogo kriv propadu Internacionale. Z njegovim prihodom se je prišel v organizaciji ljut boj med Marksovim unionizmom in anarhizmom in socializmom sile in fanatizma, ki ga je širil, posebno v romanskih deželah, Bakunin.

Leta 1872 je zborovala Internacionala v Haagu. Tu se je pričel odločilni boj med marksisti in bakuninci ali med federalisti in avto-

nomisti, ki so zametavali centralističen značaj organizacije.

Delegat Guillaume se je posebno silno zagunjal v Marksa samega, rekši, da je preabsolutističen. Generalnemu svetu, v katerem Marks je odločeval, se je odredčala vrhovna oblast. Bakunin se je z vso močjo uprl "nemškemu židu" kakor je imenoval Marksa.

Tako je pričela nazadovati ta organizacija, in vzrok temu je bilo neenotno naziranje gibanja. Ta, nazaklovalni, proces je kej hitro rasel. Vsaka organizacija je delovala po svoje. Da se zabrani propad skupne organizacije, se je sklical leta 1873. splošen kongres v Genevi. Tam pa so se sešli ob istem času tudi avtonomisti ali anarhisti. Tako sta zborovala dva kongresa Internacionale hkratu. Eccarius, prajšnji prijatelj Marksov, katerega se je imel tudi zahvaliti za svoje znanje, je zapustil Marksovo organizacijo in prestopil k avtonomistom. Na shodu avtonomistov je rekel: Nostanje Internacionale, ki se je osnovala 28. septembra leta 1864. v St. Martins Hall, in katera je stala na kongresu v Genevi leta 1866. na svojem vrhuncu, ni več. Ta, ki jo sedaj snujemo, je povsem drugačna. Marksa tedaj ni bilo v Genevi, a brez njega je morala Internacionala propasti. On edini je v njej politično mislil. On je bil duševni in praktični voditelj vsega. Internacionala je prepadla vsled prenapetosti Bakunincev in Proudonomistov. Ti so uprizorili posebno v Italiji in Španiji anarhistično gibanje. Nasledki njih delovanja so bili: vstaje, klanja, glasovita "črna roka" in progon vsega svobodomiselnega.

Od leta 1873. ni bilo nobenega shoda več. Generalni svet, ki se je preselil iz Londona v Novi York, se je razšel. Ustanovile pa so se po posamznih deželah samostojne delavske stranke, po Lassalleju imenovane socialnodemokratične. Od časa do časa pa se vrše mednarodni socialistički kongresi.

DROBTINICE IZ VELIKE FRANCOŠKE REVOLUCIJE.

Tla v Parizu so postajala čimdalje bolj vroča za kraljevsko dvojico, odkar se je vsled volje francoskega naroda morala vrniti iz Versaillesa v Pariz in se je kraljici Mariji Antonijeti ponesrečil beg v Avstrijo.

Po ponesrečenem begu je Marija Antonijeta dan za dnevom priporočala kralju, naj skupaj pobežne, ta iz Francije, da bi se kasneje vrnila na čelu močne vojske in strogo kaznovala puntarje v Parizu.

Omahujoči kralj ni pritrjeval v začetku nasvetom kraljice, slednjič se je pa vender ugal, ker je uvidel, da je to edini pot, katerim lahko udeleži vednobolj naraščajočo ustajo in se krvavo maščuje nad puntarji, ki so mu storili že toliko preglavice.

Slednjič se je približala noč, v kateri se je imel izvršiti dogovorjeni beg. Marija Antonijeta je bila isti večer silo razburjena. Vsak najmanjši šum jo je vznemirjal, kajti straže so bile pomnožene, ker je narod sumil, da misli kralj pobe-

gati v inozemstvo, da bi tam nabral močno vojsko, s katero bi strahoval nepokorne Parizane, obenem pa zopet ponovil absolutistično vlado.

Kraljevska obitelj si je tudi poskrbela potrebne potne liste za beg. Gospa pl. Tourzel je imela potovati kot baronica Korff, deca kralja je bila vpisana kot nje deca, kraljica kot vizgojiteljica otrok pod imenom madama Rochet, kralj kot sluga in princezinja Elizabeta pa kot prijateljica baronice Korff.

Ob določenem uri je čakal Aksel pl. Fersen, preoblečen za kočijaža kraljevske obitelji.

Naprej so sedli v voz deca in gospa Tourzel, za njimi pa kralj, kraljica in princezinja Elizabeta.

Dvakrat je prišel mimo general Lafayette, ki je navadno čestokrat osebno nadzoroval straže, ko je voz čakal kraljevsko dvojico. Ali nič slabega sluteč, se ni mnogo brigal za voz, kakršnih je bilo videti vsako noč pred kraljevsko palačo.

Komaj so sedeli vsi v vozu, je vdaril Aksel po konjih in voz je v diru zdrknil preko bulevarda do Chichi mostu, ker je čakal velik potni voz kraljevske obitelji.

Po enourni hitri vožnji so došli v Brady. Prepregli so konje. Odtod je šla vožnja preko Chadovsa do Pont Sommevesle, kjer bi imel čakati Chriseul s krdelom huzarjev, katere je odposlal general Bouillé, za spremstvo kraljevski obitelji nasproti.

Chriseul je bil ob dogovorjeni uri na mestu. Čakal je tri do štiri ure, da bi pa ne obudil suma, je vojvoda Chriseul zopet odjezdil s huzarji v smeri proti Clermoutu.

Uro kasneje se je pripeljala kraljevska obitelj v Pont Sommevesle. Še le v Menchouldu je čakalo kakih 30 dragoncev kraljevsko dvojico pod poveljstvom pl. Andoinsa.

Andoins se je naglo približal vozu in šepnil kralju, da so priprave slabe, potem se pa zopet odstranil naglo, da bi pri vaščanih ne obudil suma.

Ko se je voz z kraljevsko dvojico pripeljal Menchould, je bil navzroč tudi Dronet, sin poštarja. Ko je primerjal obraz dozdevnega sluga s podobo kralja na denarju, je prišel do zaključka, da ima samega kralja pred seboj.

Svoje odkritje je takoj razode nekemu članu meščanskega sveta, ki mu je zaukazal, da naj sledi kraljevskemu vozu.

Ko se je voz odpeljal, mu je hotel Andois slediti z dragonci. Ali temu se je vprla narodna straža, ki je zvedela, da je kralj v vozu. Po kratkem boju so bili dragonci premagani.

Ko je kraljevski voz dospel v Varennes, ga je že pričakoval Dronet, ki je po bližnjih potih odjezdil tje, da zabrani beg kralja.

"Kdo ste, kam hočete?" je zakričal Dronet v spremstvu Sauce-a, župana, ko je kočija preko mostu pridrdrala v mestece.

"Jaz sem baronica Korff," je odločno dejala Marija Antonijeta, in potujem s svojo družino v Frankobrod.

"Pokažite pose," je rekel Dronet.

Posi so bili v redu. Ali Dronet se s tem ni dal varati. Odločno je povabil dozdevno baronico Korff, naj prenoči v Varennesu, ker so pota

slaba in je nevarno potovati po noči.

Kralja je ta poziv sila pobil, rad ali nerad se je moral temu povabilu odzvati in slediti županu v njegovo hišo.

Ali med tem so zvonovi in bobni klicali prebivalce iz spanja. Kakor blisk se je raznesla novica po mestu, da so kralja zajeli na begu in meščani so od vseh strani drli pred županovo hišo.

Sedaj je ustopil župan v sobo, v kateri je bila kraljeva obitelj, in rekel:

"Narod pred hišo trdi, da prenočujem kralja. Mestni svet se vprav sedaj posvetuje, ali se naj beg kralju zabrani."

Ljudjevit je pobledelel, vedel je, da je sedaj vse izgubljeno.

Kralj je tajil, ali ošabno kraljico je obnašanje župana tako razjezilo, da je zakričala:

"Ako mislite, da imate opraviti s kraljem, potem skazite tudi kralju čast, kakršna mu gre."

S tem je kraljica izdala sebe in kralja.

Tekom dne sta prijezdila v Varennes Ramoeuf in Bayon odposlanca zbornice, da se mora kralj kot jetnik francoskega naroda takoj vrniti v Pariz.

Kraljevska obitelj je morala zopet v voz, ki je sedaj odhral proti Parizu mesto Frankobrodu.

Kralj je bil jetnik.

BIZANTIZEM, LAKOMNOST IN LOKAVOST.

(Konec.)

Žalosten in potrj je kolovratil Spielfeld domov. Na potu ga je pa kričanje prebudilo iz zamišljenosti, ki je prihajalo iz znane gostilne, kamor so zahajali večinoma dragonci njegovega polka. Ustopil je, da bi zabranil pretep. In res je nastala tihota pri njegovem ustupu, ali takoj se je preril do njega tudi gostilničar, ki mu je pomolil star, črn klobuk pod nos, rekoč: "Gospod višji zdravnik! Vaši dragonci so napravili dobro ceho, sedaj me pa hočejo plačati s tem starim klobukom, češ, da ga je nosil cesar. Jaz hočem denar, ne pa klobuk. Take reči kupujejo starinarji."

Spielfeld si je dal po dragoncih razobložiti, kako je cesarski klobuk postal njih lastnina.

Dragonci so povedali, da so ga dobili od dolgega Ferdinanda, kateremu ga je zopet daroval stavbenik Weissenberg.

Zdravnik je nekoliko pomislil, plačal ceho, vzel klobuk in odšel domov.

Mej tem časom se je pa cesar vdeležil iz novim klobukom na glavni otvoritvene slavnosti kopališč. Vrnil se je jako slabe volje na dvor, ker ga je novi klobuk malce tiščal. Vrnivši se na dvor je dejal Weissenbergu:

"Res, ni lepo, ako se darila zahtevajo nazaj. Vrnite mi stari klobuk, pa vzemite ta prstan, ki je vreden 100 cekinov."

Stavbeniku je pri teh besedah pričelo slabo prihajati. Barva na obrazu je postala smrtnobleda, oči so se mu pa izbulile, planil je iz sobe in zastokal:

"Prinesem ga, prinesem ga."

Kakor da bi mu bil vrag za petami, je hitel k dolgemu Ferdinandu, odtam h dragoncem, potem k zdravniku Spielfeldu.

Ves zasopel, ne da bi potrkal, je planil v sobo zdravnika in pričel:

"Gospod višji zdravnik! Ne bодite hudi, ker sem bil danes v jutro tako surov z Vami. V veliki zadregi sem, pomagajte mi!"

"Rad, če le morem," je malomarno odgovoril zdravnik.

"Prodajte mi klobuk," je sedaj pogumno odgovoril stavbenik, "katerega ste danes v jutro kupili od dragoncev."

"A, kaj še! Kdo bo prodajal klobuk," je zopet malomarno nadaljeval zdravnik, "ki je cesarski dar. Jaz ga Vam darujem, seve, ako dobim Vašo hčerko za ženo."

"Ne, ne, tako se pa ne bodeva uravnala. Jaz sem Vam, že dnes zjutraj povedaj," je ošabno dajal stavbenik, "da svoje hčere ne bom dajal beraču za ženo, ki bo imela 100 tisoč goldinarjev dote."

"Kakor Vas je volja," je hladnokrovno odgovoril zdravnik in mu obrnil hrbet.

Stavbenik je jeze penč odšel, med potjo se pa zaklinjal, da ta ošabni berač, ne bo dobil njegove hčere za ženo. Ali bolj ko se je bližal dvoru, tem bolj mu je vtrpalo srce. Premišljeval je, kako bi cesarja nafarbal, da bi ga ne zadela njegova jeza. Že je bil v dvoru, ali do kaknega definitivnega zaključka le še ni priel. Slednjič je pa vendar sklenil, ko se je že približal sobnim vratom, da je najboljše, ako pove cesarju resnico in ga prosi na kolenuh odpustanja.

"Milost, milost," je ječal stavbenik, ko je vstopil v cesarsko sobo in padel na kolena.

"Kaj pa je vendar," je dejal cesar. "Vstanite!"

"Ne dvignem se," je ječal stavbenik, "dokler mi Vaše veličanstvo ne odpusti."

"Saj Vam odpuščam, toda vstanite," je odgovoril cesar.

Sedaj je dobil stavbenik pogum in povedal je historijo o cesarskem klobuku, s pristavkom, da je sedaj lastnik klobuka višji zdravnik Spielfeld, ki ga pa noče nikakor njemu izročiti.

Sedaj je cesar dal pozvati Spielfelda, da zve vzrok, zakaj stavbeniku noče izročiti klobuka.

Zdravnik je kmalu prišel in cesar ga je vprašal, zakaj stavbeniku ni izročil njegovega klobuka.

Spielfeld je povedal cesarju o njegovi ljubezni do hčere stavbenika in kako ga je stavbenik nagural z beračem, ko je zasnil njegovo hčer. Nazadnje je pa pridjal, da cesarju rad izroči lastnoročno klobuk, nikakor pa ne stavbeniku.

"Aha," je spregovoril cesar. "Sedaj razumem. Vas, Spielfeld radi mnogih zaslug na raznih bojiščih imenujem svojim osebnim zdravnikom. Zaeno pa prosim Vas, g. Weissenberg, da daste svojo hčerko mojemu osebnemu zdravniku za ženo."

Sedaj je stavbenik, da si nerad, privolil, da zdravnik oženi njegovo hčerko, kajti takemu snubcu se ni upal upreti.

Cesar se je pa obrnil proti Spielfeldu in vprašal:

"Ali dobim sedaj klobuk?"

"Prav zdaj ne," se je nakratko odrezal zdravnik. "Klobuketu se imam zahvaliti za vso srečo."

"Dobro," je rekel cesar. "Gospod Weissenberg ne zabite, da hočem lastnoročno podpisati poročno pogodbo. Pridobili ste vsi, samo jaz izgubim svoj klobuk."

S tem je bila audijenca končana. Udarec za skopuškega stavbenika je bil hud, ker je moral vendar dati svojo hčer beraču za ženo, cesar še je pa veselil, da je kaznoval finim potom stavbenika, ker je storil velik greh, da se je upal njegov dar kot malovreden zopet darovati komu drugemu.

IZ STRANKE.

Po zaključju zadnje seje slov. soc. kluba v Chicagu z dne 25. marca t. l. se vrši v Chicagu meseca maja javen ljudski shod.

Dnevni red shoda je določen: "Kdo so socijalisti in kaj hočejo?"

Prostor in čas obdržavanja shoda se naznani pozneje v letakih.

Poročalo se bo v slovenskem in hrvaškem jeziku.

Posebna povabila se odrede na vsa slov. in hrvaška društva v Chicagu.

VESTI IZ STRANKE V DOMOVINI.

Kakor nam je razvidno iz "Nasih zapiskov" in "Rdečega praporja", glasila jugosl. soc.-dem. stranke v domovini, je imela ista letos svoj V. strankarski zbor, in sicer v Trstu.

Delegatov se je zgledilo 59. Zbor je posvetil svojo pozornost praktičnemu delu. Sklenil je med drugim ustanoviti v Ljubljani tiskarsko zadrugo z namenom izdati in zalagati časopisje in druge strankarske publikacije.

Tudi se je sklenilo ustanoviti politično tajništvo, kar je za razvoj socialne demokracije velikega pomena.

Glavno glasilo stranke "Rdeči prapor" bo izhajal za časa volitev kot dnevnik.

Pri prihodnjih državnih volitvah nastopi stranka v 12. slov. volilnih okrajih in je upati, da v nekaterih okrajih tudi prodre. Med imeni njenih kandidatov omenjajo "Zapiski" zlasti dva: *Ethin Kristana* in *Ivan Cankarja*, v slovenski literaturi vodilna moža. Njuni kandidaturi zagotavljata socijalistični ideji na Slovenskem lepo bodočnost.

Na zboru se je obravnavalo tudi o jako delikatni temi: Socijalna demokracija in jugoslovanstvo.

O tej točki — pravijo "Zapiski" — da se bodo pozneje enkrat tudi oglasili k debati.

Iz upravnitva "Rdečega praporja", glasilo jugosl. soc. dem. stranke na Slovenskem se nam piše:

Cenjeno uredništvo!

Cenjeni sodrugi!

Prosimo Vas za prijaznost, da bi v "Proletarcu" objavili kak primerni poziv na ameriške slovenske socijaliste k pobiranju prispevkov za volilni sklad jugosl. soc. dem. Od finančnih sredstev je namreč odvisno, ali proderemo v po-

staneznih okrajih ali ne. Denar naj zbira "Proletarec" in naj ga skupno vposlje na Fran Bartl, Laibach, Karlstädter-Strasse 2, Kirain, Oesterreich. V imenu delavske soc. dem. solidarnosti pričakujemo, da boste to storili.

Soc. dem. pozdrav!

Organizacija jugosl. soc. demokracije v Ljubljani. (Pečat.)

(Podpisi:)

Bartl.

Kocmur.

Op. urd.: Originalnu iz upravnitva "Rdečega prapora" ni potreba ničesar doletati.

Vsak zaveden sodrug naj situacijo naših bojovnikov v domovini (zlasti v tem času) nekoliko preštudira in potem naj po možnosti kaj da. Saj tako bodo delali liberalci in klerikalci, da bi vrgli socijaliste.

Do sedaj smo za ta sklad prejeli:

Po sodr. J. Žembergerju iz Glencoe, O. vposlani Money order" za \$12.70. V to svoto so dali: John Rebolj 50c., Nika Sabalič 50c., Joe Dernač 50c., John Kravanja 50c., Ig. Žemberger 50c., Fr. Stiek 50c., Alois Orel 25c., Matevs Lazari 25c., Juliana Dernač 25c., Karel Dernač 20c., Lorenc Bodočar 20c., Stef. Sodorav 15c., Fitančička Kravanja 15c., Martin Pirč 12c., Tom. Gust 10c., Jak. Pirnat 10c., Leop. Blahuta 10c., Alois Mačno 10c., Andr. Lazarin 10c., Katarina Maino 5c., "Medn. soc. klub v Glencoe, O. je dal iz blagajne \$7.00 Skupaj \$12.70.

Jugosl. socijalisti v Chicagu do danes, nabrano po sodr. Fr. Podlipcu \$1.52.

Skupnega sklada se je do danes vposlalo na pristojno mesto \$14.22.

TISKOVNI ŠKRAT.

V zadnji številki se nam je v notici, ki poroča o porazu nemških socialnih demokratov, vrnila neljubna pomota. Izostala je kar cela vrsta. Stavek naj se glasi: *Vodstvo nemške socialno demokratične stranke je zaključilo največ poraz s tem, da je delalo volilne kompromise z centromom — katoliško stranko. V tem oziru bo treba reformirati.*

— V zadnji številki se je v sodr. Ključča članku urinila neljubna pomota, kjer se bere, da so premo-garji v času štrajka dobili \$9 na teden, kar naj se razume, da so za vsih 10 tednov izprtije prejeli le 9 tolarjev.

— V rubriki, "listu v podporo", kjer se čita, John Jazbec, Wash., \$1.00, naj se čita prav: *Zobec* — ne Jazbec.

Listu v podporo:

Ignac Malovašič 50c., John Erbus 25c., Joe Anžic 25c., Math Stichauner 20c., trije rudeči Jožeti \$1.00. — Skupaj \$2.20.

POZDRAV OSLOBODJENJA
ČOVJEČANSTVA.

(Iz 3. strani.)

ti vaskoliki svijet uništiti mržnju, divljaštvo i okrutnost, što su dušili i nakazili život i sastaviti sva srca u jedno srce, srce svijeta, srca pravednih i poštenih u nerazdruživu obitelji složnih radenika.

Na ulicama utrnog grada, zatvorenog od napornog rada robova, na ulicama grada, nad kojim vladaše okrutnost — rasla je sad sve viša vjera u čovjeka, vjera u pobjedu površ sebe samoga i opačine svjetske. A nad mutnim kaosom zloslutnog bitka bez radosti poput sjajne i vesele zvijezde, poput svjetionika, da rasvijetljuje putove budućnosti, sijevaše riječ, jednostavna i duboka kao srce ljudsko: "Druže!"

Preveo J. P. S.

**POZOR SLOVENCIMA
IN HRVATIMA!!!**

Slavnomu občinstvu u Chicagu u okolici naznanjava, da sva odprla na

**623 So. THROOP ST.,
novourejeno pekarijo,**

kjer pečeva najokusnejša raznovrstna peciva. Za sveže pecivo in solidno postrežbo jamčiva. Bratje, podpirajte edino domače podjetje v tej stroki!
Z odličnim spoštovanjem

JUR. CURIĆ & ALEX. IVČEC
623 So. Throop St., Chicago.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!
1628 1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill

Res 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

**Košček Bratje
SALOON!**

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

SLOVENSKA GOSTILNA

—pri—

FRANK ČECHU.

Slovenem in Hrvatom naznanjam, da sem odprl slovensko gostilno, v kateri točim vedno dobro pivo in domače vino, kjer imam vedno dobri in sveži prigrizek. *Poljuči rojaki dobre stanovanje in hrano*

Za obilen obisk se priporočam spoštovanjem **FRANK ČECH.**
568 Center Ave., Chicago, Ill

Jugoslovanska vinarna!

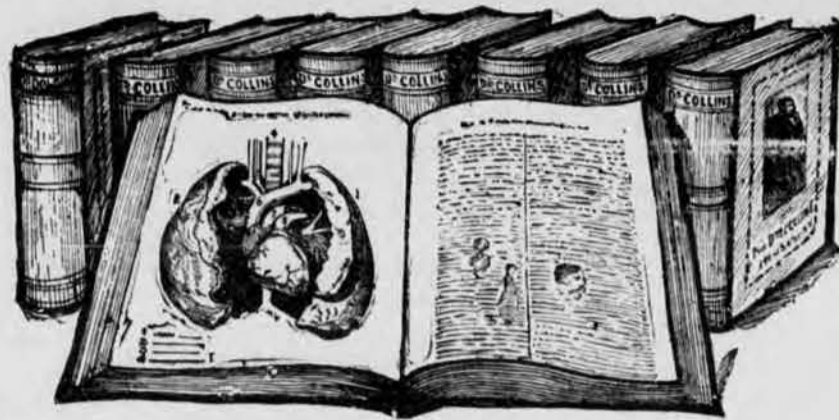
Podpisani naznanjam Hrvatom in Slovenem v Chicagu in okolici, da točim najboljša raznovrstna vina po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znance in prijatelje, da se prepričate. ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St. Chicago

Rojaki Slovenci

Čitajte novo obširno knjigo „ZDRAVJE“

Novih
50.000

se zastonj
razdeli
med
Slovence

Knjiga „ZDRAVJE“

Katera v kratkem izide od slavnega in obče znanega:

Dr. E. C. COLLINS M. I.

Iz nje bode razvidilo, da vam je on edini prijatelj, kateri vam zamore in hoče pomagati v vsakem slučaju, ako ste bolni, slabi ali v nevolji.

Knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi slikami v tušu in barvi ter je napisana v Slovenskem jeziku na jako razumljiv način, iz katere za more vsaki mnogo koristnega posneti, bodi si zdrav ali bolan. Ona je najzaneslivejši svetovalec za moža in ženo, za mladeniča in deklico.

Iz te knjige bode razvidilo, da je Dr. E. C. COLLINS M. I. edini, kateremu je natanko znana sestava človeškega telesa, radi tega pozna vsako bolezen ter edini, zamore garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni, bodisi akutne ali zastarele (kronične) kakor: tudi vsake tajne spolne bolezni.

Čitajte nekaj najnovejših zahval, s katerimi se rojaki zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje:

Cenjeni gospod Collins M. I.

Vam naznanjam da sem popolnoma zdrav in se Vam presrečno zahvalim za Vaša zdravila ki ste mi jih pošiljali in to Vam rečem, da takega zdravnika ga ni, kakor ste Vi in Vaša zdravila so res najboljša, ki so mi prav fino nucala. Jaz sem si dosti prizadeval pri drugih zdravnikih, pa mi niso nič pomagali. Toraj, kateri ne verjame, naj se do mene obrne in jaz mu bodem natančno pojasnil, da ste Vi res en izkušen zdravnik, da takega nima več svet.

Toraj to pisemce končam ter Vam ostajam hvaležen do hladnega groba.

ANTON MIHELICH
12 E. 39th St. N. E.
Cleveland, O.

Vesepostovani Dr. E. C. Collins M. I.

Jaz se Vam najprej lepo zahvaljujem za Vaša zdravila in Vam veselo sporočam, da sem zdrav, ne čutim nobenih bolečin več in tudi lahko delam vsako delo Vam naznanim častiti gospod, da jaz sem po Vaših zdravilih zadobil prvotno zdravje in moč nazaj, kar se nisem trostal, ker jaz sem se poprej 4 mesec zdravil pri drugih zdravnikih; vsaki mi je obljubil, da me ozdravi, a je bilo vse zaman samo da so mi žepe praznili. Šele potem sem se na Vas obrnil, ko sem uvidel, da mi drugje ne morejo pomagati. Jaz Vas bodem vsakemu bolniku priporočal, da naj se do Vas obrne.

Sedaj se Vam še enkrat lepo zahvalim ter ostanem

Vaš iskreni prijatelj
J. LOWSHA,
Jenny Lind, Ark.

Na razpolago imamo še mnogo takih zahvalnih pisem, katerih pa radi pomanjkanja prostora ne moremo priobčiti. Zatoraj rojaki Slovenci ako ste bolni ali slabi ter vam je treba zdravniške pomoči, prašajte nas za svet, predno se obrnete na drugega zdravnika, ali pišite po novo obširno knjigo ZDRAVJE katero dobite zastonj, ako pismu priložite nekoliko znamk za poštnino. Pisma naslavljajte na sledeči naslov:

DR. E. C. COLLINS MEDICAL INSTITUTE,

40 WEST 34th ST.,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete z mirno dušo biti prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Za one, kateri hočejo osebno priti v ta zavod, je isti odprt vsaki dan od 10 dopoldne do 5 ure popoldne. V torek, sredo, četrtek in petek tudi od 7—8 z večer. Ob nedeljih in praznikih od 10—1 popoldne.

**POZOR! SLOVENCIMA! POZOR!
SALOON**

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna. Vsem Slovenem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravlilo. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 večer.
Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovenski

**SLOVENCEM IN HRVATOM
priporočam svojo**

**gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.**

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

535 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Slovenem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.